

Briefverslag van een archeologisch bureauonderzoek op een geplande uitbreiding van het agrarische bedrijf aan de Belienberkdijk 21 te Someren.

Opdrachtgever: Dhr. Frans Knoops
Uitvoerder: Archeologisch Centrum Vrije Universiteit, Hendrik Brunsting Stichting (ACVU-HBS)
Project : Uitbreiding stallencomplex Belienberkdijk 21 te Someren
Bevoegd gezag: Gemeente Someren
Plaats documentatie: ACVU-HBS
Objectcode: SOM-BE-05
Centrumcoördinaten: 178552/372013

Status: briefrapport
Auteur: Drs. M.A. Lascaris

©ACVU-HBS Amsterdam december 2005

Archeologisch Centrum Vrije Universiteit, Hendrik Brunsting Stichting (ACVU-HBS)
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

1 INLEIDING EN METHODE VAN ONDERZOEK

Momenteel bereidt de dhr. Knoops een uitbreiding voor van het agrarisch bedrijf aan de Belienberkdijk 21 te Someren. Volgens de Indiatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) zal de uitbreiding plaatsvinden in een zone waarvoor een middelhoge trefkans op archeologische waarden aangegeven is. In theorie is de kans dan ook reëel dat met de uitvoering van het plan behoudenswaardige archeologische resten verloren zullen gaan. Daarom werd de Hendrik Brunsting Stichting van het Archeologisch Centrum van de Vrije Universiteit (ACVU-HBS) verzocht een inventariserend archeologisch onderzoek uit te voeren in de vorm van een bureauonderzoek. Dit bureauonderzoek bestond uit:

- het raadplegen van diverse kaarten waaronder de Indiatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), topografische kaarten, de geomorfologische kaart en de bodemkaart;
- het raadplegen van ARCHIS, het Centraal Archeologisch Archief en het Centraal Monumenten Archief;
- een beperkt literatuuronderzoek;
- een terreinbezoek waarbij onder meer het actuele bodemgebruik is geïnventariseerd.

2 RESULTATEN

landschap en bodem

Het terrein bevindt zich op een akker ten zuiden van Someren Einde en beslaat een oppervlakte van ca. 3250 m² (zie kaartbijlage). In geomorfologisch opzicht ligt het terrein op de relatief laag gelegen dekzandvlakte ten zuiden van het dekzandruggencomplex waarop de oude dorpskern van Someren ligt. Tot in de 20ste eeuw werd het gebied gekenmerkt door heidevelden met plaatselijk venen en moerassen. De naam van het nabijgelegen Someren-Heide refereert nog aan die situatie. De heide werd voornamelijk gebruikt als weidegrond. Voor beakkering was de grond veelal te nat. Pas vanaf 1850 werden de eerste voorzichtige pogingen gedaan om de bij Someren liggende heidevelden te ontginnen. Aanvankelijk bleef de hoeveelheid ontgonnen heide vrij beperkt. Pas na het uitkomen van een rapport dat was opgesteld door de Nederlandse Heidemaatschappij, in 1907, werd het ontginnen met enige voortvarendheid ter hand genomen. Toch duurde het nog tot omstreeks 1921 voordat de ter hoogte van het onderzoeksterrein liggende heide onder de ploeg genomen werd. Gewoonlijk werd bij dit omploegen van de heide niet dieper gegaan dan 0,4-0,45 m.¹ Dat het om een relatief jonge ontginning gaat is ook terug te zien in het wegepatroon met evenwijdig verlopende rechte straten.

De jonge heideontginningen ten zuiden van Someren worden in bodemkundig opzicht gekenmerkt door gooreerdgronden, veldpodzol- en laarpodzolgronden. Deze bodems komen vooral voor in de lager gelegen vochtiger delen van de pleistocene zandgronden. Ter hoogte van het de Belienberkdijk 21 ligt een zone gooreerdgronden met grondwatertrap III. Gooreerdgronden hebben een relatief dikke donkere bovengrond (< 50 cm) die vooral ontstaat door accumulatie van humus in afvoerlose laagten en op de overgang naar beekdalen.²

bekende vindplaatsen

Op het terrein of in de directe omgeving liggen geen archeologische monumenten. Dit geldt tevens voor meldingen van waargenomen archeologische resten. De dichtstbijzijnde vondstmeldingen zijn afkomstig van de oever van de Kievietsloop op ca. 1,5 km ten zuiden van het onderzochte terrein. Het betreft meldingen die betrekking hebben op tijdelijke kampementen van mesolithische jager-

¹ Thissen 1993, 134-136.

² Bakker/Schelling 1989, 146-147.

/verzamelculturen.³ Ze liggen in een gradiëntzone op de overgang van hogere dekzandgronden naar het venige dal van de kivietsloop die kenmerkend is voor vindplaatsen uit die periode. Deze gradiënt situatie is op het onderzoeksterrein niet voorhanden. Verder heeft op een aantal noordelijker gelegen percelen in 2004 een archeologisch bureau- en booronderzoek plaatsgevonden.⁴ Het destijds onderzochte gebied was ca. 53 ha groot en is lokaal bekend onder de naam Vlasakkers. Evenals bij het terrein aan de Belienberkdijk gaat het grotendeels om voormalige heidevelden. Ondanks dat zowel een inventariserend booronderzoek als een veldkartering plaatsvond werden er geen indicatoren voor archeologische resten aangetroffen.

3 CONCLUSIE EN AANBEVELING

Het terrein aan de Belienberkdijk ligt in een gebied dat gedurende een groot deel van de geschiedenis minder geschikt voor bewoning is geweest wat blijkt uit de landschappelijke ligging, de bodemopbouw, de resultaten van eerder inventariserend archeologisch onderzoek in de omgeving en de locatie ten opzichte van reeds bekende archeologische vindplaatsen. Verder gaat het om een terrein van beperkte omvang (ca. 50 bij 65 m). De kans dat tijdens de geplande bouwactiviteiten behoudenswaardige archeologische resten verloren zullen gaan, is dan ook bijzonder klein. Wij zijn van mening dat het onder de gegeven omstandigheden niet zinvol is om op het terrein verder archeologisch onderzoek te verrichten.

Blad 1, 13 december 2005

Michel Lascaris

Archeologisch Centrum Vrije Universiteit, Hendrik Brunsting Stichting (ACVU-HBS)
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

³ ARCHIS-waarnemingen I6265 en I21186.

⁴ Lascaris/Hakvoort/Kerckhaert 2005.

LITERATUUR

Bakker, H. de, en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*, Wageningen.

Lascaris, M.A., S. Hakvoort en K.-J. Kerckhaert, 2005: *Verslag inventariserend archeologisch onderzoek in de vorm van een bureau- en booronderzoek op de geplande glastuinbouwlocatie Vlasakkers, gemeente Someren*, (Zuidnederlandse Archeologische Notities 22), Amsterdam.

Thissen, P.H.M., 1993: *Heideontginning en modernisering. In het bijzonder in drie Brabantse peelmunicipaliteiten 1850-1940*, Utrecht.